

VROUWEN IN BEWEGING IN EEN DOORGAANDE REFORMATIE

Negen uur zit je in de trein naar Meissen, voormalig Oost-Duitsland. In twintig minuten brengt een snelle sprinter je in 20 minuten van Meissen naar het centrum van Dresden. Hoe aantrekkelijk ook, de 30 vrouwen van de Europese lutherse lidkerken die hier naar toe kwamen, waren er om vijf dagen hard te werken.

Lopend over de brug over de Elbe rijst voor je oog het oude stadscentrum van Meissen op, een prachtig gezicht! De Dom en de St. Albrechtsburcht torenen hoog boven de daken uit. De steil oplopende straatjes geplaveid met kinderkopjes maken het lopen met bagage niet makkelijk. Je waant je in de Middeleeuwen, zeker omdat de meeste auto's wel gedwongen zijn buiten het oude centrum te blijven. In het straatje dat zo mooi "Freiheit" heet, bevindt zich het voormalige St. Afraklooster, nu de Evangelische Akademie van de lutherse kerk van Saksen. Onder de poort door kom je in de kloosterhof en daaromheen bevinden zich het Pastoral Kolleg waar de conferentie plaatsvindt en de gastenverblijven. In één van de kruisgangen is een intieme kapel ingericht, waar we de morgen- en avondgebeden houden. In de aangrenzende St. Afrakerk was de slotviering. De kamers hebben nog steeds de grootte van een kloostercel en aan een bed, een kast, een tafel en een stoel heb je ook anno 2014 genoeg, toch? Je bent er alleen om te slapen, want zoals gezegd: er moet gewerkt worden!

Eens per twee jaar vindt de Europaconferentie van Women in Church and Society (WICAS, Vrouwen in Kerk en Samenleving) van de Lutherse Wereld Federatie plaats en ontmoeten de zgn. liaison persons van de lidkerken in de drie Europese regio's elkaar. Zij vertegenwoordigen allemaal het vrouwenwerk van hun kerk en ik mag dat al een aantal jaren voor de Nederlandse lutherse vrouwen doen. Het doel is elkaar te informeren en te inspireren over hoe elk in haar eigen kerk en land met het gezamenlijk thema is omgegaan. Dat thema is aangereikt door de LWF c.q. WICAS en gaat over "gender justice", dat in het Nederlands ongeveer te vertalen is met "gelijkberechtiging van mannen en vrouwen". Vanwege de Luther Decade is de verbinding gelegd met een tweede thema "Vrouwen en de doorgaande reformatie". Met dit thema is de regio West-Europa al enige jaren geleden begonnen en dit krijgt navolging in de andere regio's binnen en buiten Europa. De belangrijke rol die vrouwen gespeeld hebben door de eeuwen heen bij de verspreiding van de reformatie is helaas onvoldoende belicht. Door deze vrouwen nu in het voetlicht te plaatsen, wordt de geschiedenis als het ware herschreven. Er zijn inmiddels tal van projecten van start gegaan, waar alle lidkerken bij betrokken zijn en in kunnen delen. Twee voorbeelden zijn de website www.frauen-und-reformation.de en de kaartenserie van reformatievrouwen waarvan nu de tweede in voorbereiding is.

In 1984 besloot de LWF-assemblee tot het instellen van een quotum dat bepaalde dat minimaal 40% van alle afgevaardigden zou moeten bestaan uit vrouwen en jongeren. Het werd een moeizame weg om een gelijkwaardige verdeling van mannen en vrouwen te realiseren in de bestuurs- en kerkleidingsorganen van de lutherse wereldgemeenschap. In december jl. aanvaardde de LWF-Council het document "Gender justice policy" dat de lidkerken moet stimuleren het document te gaan lezen en toepasbaar te maken in de eigen context. Die contexten zijn heel verschillend. Het maakt nogal wat uit of je luthers in IJsland bent, waar de meerderheid van de bisschoppen vrouw is of in Letland waar vrouwenordinatie is tegengehouden. Om maar niet te spreken van de culturele verschillen tussen West-Europa en Afrikaanse en Aziatische landen.

In deze conferentie presenteerden na de aftrap van de West-Europese regio nu ook de Noord- en Oost-Europese vrouwen hun "vergeten" reformatievrouwen. Dat zijn er heel wat en hun biografieën liegen er niet om. Het mag duidelijk zijn: zonder deze vrouwen zou de reformatie geheel anders zijn verlopen.

Iedere regio had een tweetal workshops voorbereid, waaruit de deelnemers een keuze konden maken. Ik deed mee aan de workshop "Mijn plaats in de kerk" van de Oost-

Europese vrouwen. Pratend over de vraag of je er deel van uit maakt of dat je als vrouw in een geïsoleerde positie verkeert, blijken de verschillen per lidkerk ook hier groot. Overeenstemming was er wel bij de prioritering van de woorden die we associeerden met het begrip "kerk". God, geloof, spiritualiteit, gemeenschap, gerechtigheid, uitdagingen etc. kwamen hoger op de ranglijst dan bijvoorbeeld kerkstructuren en gebouwen.

In de workshops van West-Europa kregen we tips voor het ontdekken van biografieën en bekendmaken van de onbekende vrouwelijke kant van de geschiedenis. Ook oefenden we met het schrijven van biografieën. Probeer vrouwen als een subject te beschrijven, niet als een object, wat altijd al gebeurde, bijvoorbeeld Katharina van Bora als de dienende huisvrouw. De traditionele beschrijvingen kunnen herschreven worden tot een moderne tekst.

Ook de zgn. "Frauenmahle" kwamen aan de orde. Dit concept is in Duitsland gestart, maar probleemloos in te passen in iedere context. Het zijn bijeenkomsten waar vrouwen samen eten en met een onderwerp bezig zijn. In Nederland hebben we dit bijvoorbeeld gedaan op de ontmoetingsdag in 2012 in Amsterdam, waar we Surinaams gegeten hebben en de gangen werden afgewisseld met liederen en verhalen van Surinaamse vrouwen n.a.v. de herdenking van 150 jaar afschaffing slavernij.

Veel lezingen en groetwoorden kregen we ook te verstouwen. Natuurlijk wil de bisschop van de gastkerk ons begroeten en vertellen hoe goed zijn of haar kerk al bezig is met het thema "gender justice". We zijn er nog niet, maar het begin is er... En één van de deelnemers, Solveig Lara Gunnarsdottir, bisschop van IJsland, vertelde hoe het internationale lutherse vrouwenwerk haar kerkelijke loopbaan heeft beïnvloed. Europasecretaris Eva-Sybille Vogel zag wel het belang in van aparte vrouwenactiviteiten, maar spoorde aan om toe te werken naar gezamenlijke activiteiten van mannen en vrouwen. Nou, ook daarin is Nederland goed bezig, want al onze vrouwenactiviteiten staan open voor mannen en die maken daar ook gebruik van!

Een excursie met de bus naar Schloss Rochlitz was een welkome afwisseling. Vanuit dit slot heeft één van de reformatievrouwen Elisabeth van Hessen geregeerd en de reformatie verspreid. Zoals Luther voor de eeuwigheid verbonden is met zijn gezegde "Hier sta ik, ik kan niet anders", zo is Elisabeth verbonden met haar minstens zo krachtige uitspraak "Mijn geweten zegt me dat ik niet zalig kan worden als ik de mensen meer vrees dan God." Er was nu een expositie ingericht over alle reformatievrouwen "Eine STARKE FRAUengeschichte" en de ontwikkelingen op het gebied van gelijkberechtiging en beelden van vrouwen en mannen tot nu toe.

Tenslotte vierden we dat na een tussenpoos van 20 jaar weer een vrouw is geordineerd in Riga: Ieva Purina, die hiervan getuigenis aflegde. Zij is predikant van de Letlandse lutherse kerk in ballingschap, die alleen buiten de grenzen van het moederland gemeenten heeft. De "binnenlandse" Letlandse lutherse kerk houdt vrouwenordinatie nog steeds tegen. Maar dat het in Riga plaatsvond – weliswaar in het kerkgebouw van de Methodisten, want bisschop Vanags stond niet toe dat het in de lutherse kerk zou zijn – is bemoedigend: zou het een eerste stap zijn naar een vereniging toe van de twee Letlandse lutherse kerken? Ieva is kritisch hoopvol...

"Women on the move", vrouwen in beweging. Miriam stond centraal in de slotviering, waarin dr. Elaine Neuenfeldt, hoofd WICAS, in gesprek ging met haar: leider van het volk en profetes. Ook wij zetten ons weer in beweging. Met Ieva en Kristina nam ik de sprinter naar Dresden en daar gingen onze wegen uiteen. We blijven verbonden met elkaar, door ons vrouwennetwerk en de lutherse wereldcommunio.

Coby Aartsen

(In deze vijf dagen is nog veel meer aan de orde geweest. Wie belangstelling heeft hierover te lezen, kan bij mij het inhoudelijk verslag opvragen. Ook de verslagen van de conferenties in 2012 Wittenberg en 2013 Stuttgart zijn beschikbaar).

EUROPACONFERENTIE WICAS: "VROUWEN IN DE DOORGAANDE REFORMATIE"

Inleiding

Van 12 – 16 mei jl. vond in Meissen (Dld) de tweejaarlijkse conferentie plaats van het Europeanetwerk van Women in Church and Society (LWF). De regiocoördinatoren en de liaison persons van de vrouwenorganisaties van de lidkerken uit de drie regio's (Noord-, Oost- en West-Europa) ontmoetten elkaar in de Evangelische Akademie van de Evangelisch-Lutherse Kerk van Saksen. Elke regio houdt zich binnen de eigen context bezig met dezelfde onderwerpen die door de LWF c.q. WICAS worden aanbevolen. De Europaconferentie heeft als doel elkaar te informeren over ieders werkwijze en elkaar te inspireren en te bekrachtigen: wat kunnen we leren van elkaar en wat is toepasbaar in onze eigen situatie?

Gender justice policy

In december jl. aanvaardde de Council het Gender Justice Policy-document als officieel LWF-document, ter implementatie door de lidkerken wereldwijd. Een lange weg tot de totstandkoming ervan ging hieraan vooraf. In 1984 besloot de assemblee in Hongarije tot het quota-systeem dat bepaalde dat minstens 40% van de afgevaardigden uit vrouwen en jongeren moest bestaan. Toch duurde het nog tot 2009 dat het "Gender and Power-document" het licht zag en dat in de LWF-Strategy 2012-2017 gender justice (gelijkberechtiging van mannen en vrouwen) als speerpunt werd opgenomen en de genderadviesgroep werd geïnstalleerd. Deze werkgroep zou bestaan uit vertegenwoordigers van alle continenten, vrouwen en mannen. De cultuurverschillen en de verschillende theologische inzichten vormden een uitdaging, die uiteindelijk dan toch heeft mogen leiden tot de presentatie van het gender justice policy document.

Vrouwen in de Luther Decade

Inmiddels was in 2007 ook de Luther Decade van start gegaan. Voor ieder decadejaar was er een thema, zoals "Reformatie en muziek", "Reformatie en tolerantie", "Reformatie en politiek". De decade zal groots eindigen in Lutherstadt Wittenberg in 2017, om te vieren dat Luther 500 jaar geleden zijn 95 stellingen bekend maakte. Lutheranen van over de hele wereld zullen hier bijeen zijn om dit te herdenken en tevens het levende bewijs zijn van het gegeven dat "reformatie een doorgaand proces is": ecclesia semper reformanda. Helaas moest ook geconstateerd worden dat de belangrijke rol die vrouwen hierin spelen en gespeeld hebben vanaf het begin van de reformatie van ondergeschoven belang is. Voor WICAS en het aangesloten mondiale vrouwennetwerk was dit de aanleiding om deze vrouwen zichtbaar te maken en zo ook de verbinding te leggen met de gender justice policy.

Vrouwen en doorgaande reformatie

In Duitsland is met name de beweging van Evangelische Frauen in Deutschland (EFID) hiervoor van grote betekenis. EFID vormt de paraplu van alle Duitse vrouwenorganisaties en is gelinkt aan WICAS. De gezamenlijke kerken hebben dr. Christina Dronsch aangesteld om een project op te zetten dat heeft geresulteerd in de realisatie van de interactieve website www.frauen-und-reformation.de. Wie deze website bezoekt, zal ontdekken dat door de vrouwen die hierop beschreven staan de reformatiegeschiedenis zoals die aan ons is overgedragen een totaal ander gezicht krijgt. Het zijn vrouwen van alle tijden, vanaf het begin van de reformatie tot vandaag, en van alle plaatsen, ofschoon nog lang niet compleet. Iedere LWF-lidkerk kan vrouwen toevoegen en de biografieën worden geschreven door deskundige auteurs. De website is een leeswebsite en geen doorklik-website. De regio West-Europa begon al in haar conferentie in 2012 in Wittenberg en 2013 in Stuttgart met het in kaart brengen van deze "vergeten reformatievrouwen", hier in Meissen zullen de Oost- en Noord-Europese vrouwen de eerste oogst van hun (her)ontdekte reformatievrouwen presenteren. In dit kader zal ook de kaartenserie van reformatievrouwen een vervolg krijgen en wordt een tweede serie kaarten voorbereid, waaronder ook de Nederlandse Anna Maria van Schurman.

Reformatievrouwen in Noord- en Oost-Europa en de begijnen

Als introductie op de presentatie van Noord-Europa vroeg Synnove Hinnalund Stendal uit Noorwegen ons na te denken over de vraag: wat leidt naar veranderingen en wat verhindert het? Degenen die de meerderheid vormen zijn bepalend om te komen tot een attitudeverandering – of om het tegen te houden. Welke basisattitude, welke basisbenadering is nodig voor doorgaande reformatie, waarbij vrouwen het verschil maken.

De Zweedse jonge theologe Madeleine Dahl ging in haar rol van Elsa Cedergren met ons in gesprek en vertelde over de weg met hindernissen die vooraf ging aan het scheppen van een platform voor Zweedse christenvrouwen dat zich richtte op een actieve participatie in de samenleving en daarna de stichting van de Zweedse Oecumenische Vrouwensynode: feministische strategie of oecumenische visie?

Kirsten Almäs tenslotte vertelde over het leven van de eerste Zweedse predikante Ingrid Bjerkas tijdens de Tweede Wereldoorlog: huisvrouw, moeder en verzetsstrijdster. Zij durfde de weg te wijzen, met haar startte de reformatie voor vrouwen in Zweden.

De Oost-Europese vrouwen vroegen zich tijdens hun conferentie in het Hongaarse Piliscaba af of zij wel op het spoor van vrouwen in de doorgaande reformatie zouden kunnen komen. Het is hun gelukt. Zomaar een kleine greep uit hun bevindingen door de eeuwen heen:

- Koningin Mary van Oostenrijk/Hongarije die drie keer direct contact met Luther had en voor wie Luther vier troostpsalmen schreef na de slag van Mohacs in 1526
- Isabella Jagiello, dochter van de Poolse koning Sigimundis I, die als regentes voor haar minderjarige zoon in 1558 een edict voor universele godsdiensttolerantie uitvaardigde
- Laine Villenthal, eerste predikante van de lutherse kerk van Estland (1967)
- Anna Irbe uit Letland, die in 1923 als zendeling voor de Zweeds-Letlandse lutherse zending naar India ging en daar werkte in het Coimbatore District

(zie voor de reformatievrouwen van West-Europa de verslagen van de conferenties in Wittenberg en Stuttgart).

Over een tweede groep vrouwen uit het verleden, die niet genoeg naar waarde geschat is, nl. de begijnen, ging de lezing van dr. Sylvana Panciera. Zij is een Italiaanse historica die aan de universiteit van Leuven onderzoek heeft gedaan naar deze eerste feministische beweging in Europa van onafhankelijke vrouwen die op grond van hun veelzijdige wetenschappelijke kennis autoriteit bekleedden. Hun specifieke spiritualiteit en wezensmystiek (Juliana van Norwich) die o.m. Meester Eckhart en Ruysbroeck inspireerde, bleef ondergewaardeerd.

Wat de begijnen gemeen hadden met de eerste vrouwen van de reformatie was hun krachtige wens om zelf de Schrift te lezen, te bestuderen en te verkondigen. Daarbij bekritiseerden ze vaak openlijk de misstanden in de Kerk, zoals Mechthild van Maagdenburg, die hierom vervolgd werd en moest vluchten.

De laatste traditionele begijn Marcella Pattijn, overleed in 2013 in Kortrijk. Al sinds de tachtiger jaren van de vorige eeuw zijn er initiatieven ontstaan die duiden op een hernieuwing van de begijnenbeweging, o.a. het Begijnhof in Berlijn en het Begijnhof Lieselotte in Tännich (Thüringen).

Workshops

Uit een aanbod van workshops die voorbereid waren door de vrouwen uit de drie regio's kon een keuze gemaakt worden. Wie voor de Noord-Europese workshop "Women are women's best friends" koos, werd geacht alle sessies mee te maken, omdat er een procesmatige werkwijze aan ten grondslag lag. De vijf Scandinavische lidkerken kennen een lange traditie van "women empowerment". In de sessies zou dit centraal staan, naast een stuk zelfreflectie, bijvoorbeeld hoe zie ik andere vrouwen en hoe solidair ben ik met andere vrouwen?

De Oost-Europese vrouwen hadden de workshop "Mijn plaats in de kerk". Maken we er deel van uit of zijn we geïsoleerd. Welke associaties heb je bij het woord "kerk", wat betekent het voor jou?

West-Europa presenteerde twee thema's. De eerste workshop bood ondersteuning bij het ontdekken en schrijven van vrouwenbiografieën om zo de onbekende vrouwelijke kant van de geschiedenis onder de aandacht te brengen. Probeer vrouwen als een subject te omschrijven, niet als een object, wat altijd al gebeurde (bijv. Katherina van Bora als de dienende huisvrouw). De tweede workshop rustte toe tot het organiseren van de zgn. Frauenmahle, die probleemloos zijn in te passen in iedere context en waarmee we binnen de NLVB al ervaring hebben opgedaan. Ook hierover is een mooie website te bezoeken: www.frauenmahle.de.

Groetwoorden uit Saksen, Genève en IJsland

Een vast onderdeel bij iedere conferentie en een vanzelfsprekendheid is dat de bisschop van de gastkerk dit voor zijn of haar rekening neemt. In Meissen was dit een vertegenwoordiger namens de bisschop, Oberlandeskirchenrat dr. Peter Meis, die ons informeerde aangaande de ontwikkelingen in zijn Saksische landskerk ten aanzien van het onderwerp "Gender justice". In Saksen bestaat het predikantencorps voor 1/3 uit vrouwen, dat is te weinig maar men probeert dat omhoog te brengen. In de "Theologenkreis" in Saksen heeft men gender justice ondergebracht in het werkveld "gerechtigheid", één van de drie aspecten van het nog altijd actuele Conciliair Proces. Volgens hem hoort verscheidenheid in theologische rollen geen probleem te zijn. Gelijkberechtiging ook niet, wel een probleem vormt kanselijkheid. De Theologenkreis bezint zich verder op de theologische gronden van het document, waarin ook nieuwe levensvormen ter discussie staan.

Een tweede groetwoord was van dr. Eva-Sybille Vogel, Europasecretaris van de LWF. Zij vertelde dat in de laatste Europese kerkleidersconferentie besloten is dat WICAS integreert in deze conferentie en daarmee (samen met KALME) één van de kerkleidersstructuren is geworden. Dat betekent dat de regiocoördinatoren gezien worden als kerkleiders. Ze onderstreepte het belang van aparte vrouwenactiviteiten, maar was van mening dat het daarna verder moet gaan en de verbinding gelegd moet worden met structuren van vrouwen en mannen samen. De aanwezigheid van vrouwen aan de conferentietafels is van cruciaal belang, zij brengen belangrijke issues in, die vaak afwijken van de gebruikelijke thema's.

Tenslotte vertelde bisschop Solveig Lara Gudmundsdottir van IJsland op welke wijze het internationale vrouwenwerk haar carrière heeft beïnvloed. Ze heeft o.a. meegewerkt aan het opzetten van een leiderschapstraining voor vrouwen tussen de 20 en 40 jaar, nadat ze merkte dat de LWF het in 1984 ingestelde quotum van 40% vrouwen en jongeren niet haalde vanwege het zogenaamd niet beschikbaar zijn van gekwalificeerde vrouwen. Voor haar is het helder: mannen en vrouwen zijn geroepen door God, voor dienst aan God en aan de kerk. Er blijven vragen, bijvoorbeeld wat zijn de argumenten om ordinatie van vrouwen tegen te houden? En worden geordineerde vrouwen gestimuleerd om nieuwe liturgie te creëren? In 2017 zou in Wittenberg ieder nagedacht moeten hebben over hoe men de kerk zou willen veranderen.

Genderadviesgroep

Dr. Thomas Schollas is één van de mannen die meegewerkt hebben aan de totstandkoming van het gender justice policy-document. Dat document is er nu en hiermee is de taak van de adviesgroep tot een einde gekomen. Vanaf nu gaat het erom dat er met het document gewerkt gaat worden en voor de eigen context toepasbaar gemaakt wordt. Het is een hoeksteen in de lange traditie van het werk van de LWF op het gebied van vrouwenrechten en gender justice. Ook al is Genesis 1 duidelijk en kan het volgens hem niet anders zijn dan dat de universele verklaring van rechten van de mens van de VN daarop gebaseerd is, de werkelijkheid is anders, ook binnen kerken en

zelfs binnen Europa. Hoe overkomen we patriarchale structuren? In het document is ook de verbinding gelegd met seksueel geweld en de rol van mannen en vrouwen. In de contextualisering staan drie woorden centraal: see, judge en act (zie, oordeel en handel). Met deze methode zou in iedere lidkerk seksueel geweld voorkomen moeten worden en moet iedere kerk verantwoordelijkheid nemen voor de slachtoffers.

Interessant is de theologische argumentatie in het document over de vraag wat zonde betekent in genderperspectief. Zonde is niet alleen de wens om te zijn als God, maar ook de weigering om de gaven van God te gebruiken in sociale contexten. In onze westerse samenleving wordt het opgeven van alle carrièrekansen om voor je gezin te zorgen als een moderne zonde beschouwd. Maar in Afrika, waar de realiteit van arme en machteloze vrouwen die geen vrije keus hebben, gaat dit niet op,

Het document is niet geschreven voor vrouwen alleen, maar voor mannen en vrouwen.

Nu al blijkt dat mannen die met het document gewerkt hebben hun gereserveerde houding hebben opgegeven, omdat ze ontdekten dat gender justice ook voor hen een zegen kan zijn op hun zoektocht naar gelijkwaardig partnerschap.

Het uiteindelijke doel is dat kerken en gemeenten gaan werken aan gendertransformatie en gaan toewerken naar gedeeld leiderschap en nieuwe rolmodellen voor mannen en vrouwen in leidinggevende posities.

Eine starke Frauengeschichte

Het intensieve werkprogramma werd onderbroken door een dagexcursie naar Schloss Rochlitz waar één van de meest bekende vrouwen van de reformatie, hertogin Elisabeth von Rochlitz, heeft gewoond en geregeerd en van waaruit zij de reformatie heeft verspreid. Is Luther voor de eeuwigheid verbonden met zijn gezegde "Hier sta ik, ik kan niet anders", zo is Elisabeth verbonden met haar minstens zo krachtige uitspraak "Mijn geweten zegt me dat ik niet zalig kan worden als ik de mensen meer vrees dan God." In het slot is tot en met 31 oktober a.s. de expositie "Eine STARKE FRAUENgeschichte" ingericht en wij kregen een rondleiding door de ruimten die ons een beeld gaven van de levens van een aantal vrouwen die belangrijk zijn geweest voor de reformatie.

Hoogtepunt is de ruimte waarin nog 200 originele door Elisabeth met de hand geschreven documenten zijn te zien, die zij in een zelf ontwikkeld geheimschrift aan de machthebbers van haar tijd schreef. Ook zijn nog zo'n 10.000 brieven behouden gebleven, waarvan er ongeveer 200 zijn ontcijferd.

Verder is er veel aandacht voor de nieuwe kunst die met de reformatiebeweging zijn intrede doet (Lucas Cranach!), een gevolg van de veranderde rolmodellen: de vrouw als verleidster of als huisvrouw en moeder te midden van haar gezin.

Het slot van Elisabeth vormde een mooie illustratie bij de roman die de Duitse schrijfster Anja Zimmer over het leven van Elisabeth heeft geschreven. In Stuttgart mochten we al kennis nemen van het eerste deel, in Meissen kwam ze haar tweede deel, "Een paradijs gebouwd op zand", presenteren en er gedeelten uit voorlezen. Elisabeth von Rochlitz: dapper, zelfbewust en vrijmoedig. Maar arm en verbitterd gestorven in Schmalkalden, nadat ze Rochlitz had moeten verlaten...

Ordinatie Ieva Purina

Ieva Purina uit Letland is één van de Oost-Europese deelnemers aan de conferentie in Meissen. Zij is luthers theoloog en legde tijdens de conferentie een bijzonder getuigenis af. In februari jl. is zij in Riga geordineerd als predikante van de Evangelisch-Lutherse Kerk buiten Letland (LELCOL). Na een tussenpoos van 20 jaar is zij de eerste vrouw die haar kerk in Letland zal dienen, want de andere lutherse predikantes werken in het buitenland. De ordinatie door aartsbisschop Rozitis vond plaats in de Methodisten Kerk, omdat aartsbisschop Vanags van de Evangelisch-Lutherse Kerk in Letland (ELCL) geen toestemming gaf voor de plechtigheid in de Oude lutherse St. Gertrude Kerk. De ELCL ordineerde in 1975 drie vrouwen, Vaira Bitena, Berta Stroza en Helena Valpetere. In 1993 verbood de toen aangetreden aartsbisschop Janis Vanags de ordinatie van vrouwen. In 1995 vormden de vrouwen die aan de theologische faculteit van de universiteit van Letland studeerden en de vrouwen die vóór 1993 tot predikant

geordineerd waren de Association of Lutheran Women Theologians in Latvia, waarvan Ieva in 2000 en 2001 de president was en nu ook nog bestuurslid. Tot haar ordinatie werkte Ieva o.a. als evangelist voor de LELCOL in Brussel en als geestelijk verzorger voor de Letlandse defensietroepen.

Hoe nu verder met het LWF-document?

In de "message-group" die was samengesteld uit vertegenwoordigers van de drie regio's zijn aanbevelingen opgesteld om met het document in de verschillende lidkerken te gaan werken. Het belangrijkste is de kerkleiders te motiveren een werkgroep te vormen om het rapport te lezen en er vervolgens mee te gaan werken. De LWF-council heeft een aanbevelingsbrief naar alle kerkleidingen gestuurd. Voor een aantal lidkerken zal het document vertaald moeten worden en tot een werkdocument gemaakt moeten worden, bijvoorbeeld door de tien in het document genoemde principes te vertalen in kort omschreven hoofdlijnen. Iedere regio vindt het belangrijk het document te verspreiden binnen de theologische faculteiten en gender justice als een focuspunt voor beleid te maken. De regiocoördinatoren zijn aanspreekpunt en registreren hoe het proces in de verschillende lidkerken verloopt.

Voor de Nederlandse situatie zal dat betekenen dat in samenspraak met de buitenlandvertegenwoordigers van de lutherse synode en het Councillid dat niet alleen de lutheranen, maar de gehele PKN vertegenwoordigt (de PKN is immers lidkerk van de LWF) onderzocht moet worden hoe dit belangrijke document bespreekbaar en toepasbaar te maken voor de gehele PKN. Want ten aanzien van gender justice is er in delen van de PKN nog veel werk te verrichten.

Women on the move !

Dr. Elaine Neuenfeldt, hoofd WICAS, ging samen met ds. Christa-Maria Schaller, liaison person van de lutherse kerk van Midden-Duitsland, voor in de slotviering. Centraal stond Miriam, die zoals zoveel vrouwen vroeger en nu bekend is in verbinding met haar man, vader, broer: de zuster van Mozes. Op een creatieve wijze deed Elaine haar uitleg bij de lezing: ze vroeg Miriam ons "HERSTORY" (i.p.v. "HIStory") te vertellen. Vrouwen in beweging, als leiders van het volk, als degenen die de eerste stap durven zetten in het water van de zee, als de profetessen die met woorden, zang en dans het volk in beweging krijgen. Elaine riep ons op door te gaan met tussen de regels van de Bijbel door te lezen. Immers, het waren mannen die beslisten wat en hoe het verhaal verteld en geschreven moest worden. Als vrouwen zich niet herkennen in deze teksten, dan moeten ze ook voor volgende generaties met verbeelding en creativiteit een weg vinden om de woorden tussen de regels te blijven lezen en zeggen.

En natuurlijk had het niet anders gekund dan dat wij samen met alle aanwezige vrouwen op de wijze van Miriam zongen, dansten en musiceerden, in die prachtige oude lutherse St. Afrakerk....

Coby Aartsen

(secretaris NLVB en liaison person WICAS)